

dostupu: www.factors-chain.com/

Рецензент Онищенко С.П., д.е.н., професор кафедри системного аналізу та логістики Одеського національного морського університету

6.06.2014

УДК 669.013:339.9.012.24

Арапова Елена, Горбатова Дар'я

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті досліджуються сучасний стан металургійної галузі України, тенденції її розвитку, динаміка торговельних операцій України із зарубіжними країнами на ринку металургії та перспективи їх подальшої співпраці. Виділяються найбільш актуальні проблеми, що стримують розвиток металургійної галузі України. Розкривається важливість розвитку металургійного комплексу України для покращення економіки країни в цілому. Висвітлюється вплив світової фінансово-економічної кризи на діяльність міжнародного ринку металу. Особлива увага приділяється аналізу статистичних даних динаміки виробництва, обсягів реалізації продукції, експортних та імпортних операцій. Аналізуються причини змін в динаміці виробництва та реалізації металургійної продукції в Україні. Виявлені основні тенденції розвитку металургійного виробництва у світі. Велике значення приділяється можливим заходам щодо підвищення конкурентоспроможності української металургійної продукції на міжнародних та внутрішніх ринках металургійної промисловості.

Ключові слова: металургійна промисловість, динаміка торговельних операцій, ринок металургії, міжнародний ринок металу, експортні та імпортні операції, зовнішньоекономічна діяльність.

Арапова Елена, Горбатова Дар'я

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ТЕНДЕНЦИЙ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье исследуется современное состояние металлургической отрасли Украины, тенденции ее развития, динамика торговых операций

Украины с зарубежными странами на рынке металлургии и перспективы их дальнейшего сотрудничества. Выделяют наиболее актуальные проблемы, которые сдерживают развитие металлургической отрасли Украины. Раскрывается важность развития металлургического комплекса Украины для улучшения экономики страны в целом. Освещается влияние мирового финансово-экономического кризиса на деятельность международного рынка металлов. Особое внимание уделяется анализу статистических данных динамики производства, объемов реализации продукции, экспортных и импортных операций. Анализируются причины изменений в динамике производства и реализации металлургической продукции в Украине. Выявлены основные тенденции развития металлургического производства в мире. Большое значение уделяется возможным мерам по повышению конкурентоспособности украинской металлургической продукции на международных и внутренних рынках металлургической промышленности.

Ключевые слова: металлургическая промышленность, динамика торговых операций, рынок металлургии, международный рынок металла, экспортные и импортные операции, внешнеэкономическая деятельность.

Arapova Olena, Horbatova Dar'ya

ANALYSIS OF THE MODERN STATE AND PROGRESS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF METALLURGICAL ENTERPRISES OF UKRAINE

The modern state of metallurgical industry of Ukraine, her progress trend is investigated in the article, dynamics of trade operations of Ukraine with foreign countries at the market of metallurgy and prospect of their further collaboration. Distinguish the most issues of the day, that restrain development of metallurgical industry of Ukraine. Importance of development of metallurgical complex of Ukraine opens up for the improvement of economy of country on the whole. Influence of world финансово-экономического crisis is illuminated on activity of international market of metals. The special attention is spared to the analysis of statistical data of dynamics of production, volumes of realization of products, export and imported operations. Reasons of changes are analysed in the dynamics of production and realization of metallurgical products in Ukraine. Basic progress of metallurgical production trends are educed in the world. A large value is spared to the possible measures on the increase of competitiveness of the Ukrainian metallurgical products on international and internal markets of metallurgical industry.

Keywords: metallurgical industry, dynamics of trade operations, market of metallurgy, international market of metal, export and imported operations, foreign economic activity.

Постановка проблеми: гірничо-металургійний комплекс є одним із найголовніших елементів економіки України та відіграє дуже важливу роль у її подальшому розвитку. Металургія – головне джерело надходжень іноземної валюти до державного бюджету України. Продукція металургійного комплексу є основною складовою експорту промислової галузі країни, тому дуже актуальною проблемою є дослідження тенденцій розвитку цієї галузі та підвищення конкурентоспроможності української металургійної продукції на міжнародних ринках металургійної промисловості.

Аналіз останніх публікацій та досліджень: дослідження та аналіз стану металургійного комплексу України, а також проблеми розвитку його зовнішньоекономічної діяльності присутні у праця вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Нікіфорова В.А., Брюховецька Н.Е., Радченко О.М., Шеремет Т.Г., Проценко В.М., Дербеньова Я.В., Плавшуда К.В., Уфімцева О.Ю. та ін.

Невирішені частини загальної проблеми. В той самий час у роботах цих науковців відсутня єдина думка про майбутні перспективи галузі, немає одностайного рішення про шляхи виведення металургійних підприємств із кризового стану. Тому питання сучасного стану та тенденцій розвитку металургійної галузі України, особливо на зарубіжних ринках, можливих шляхів її модернізації потребують подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасного стану металургійної галузі України, тенденцій її розвитку, динаміки торговельних операцій України із зарубіжними країнами на ринку металургії та перспективи їх подальшої співпраці. Для реалізації даної мети необхідно вирішити наступні задачі:

- користуючись статистичними даними, проаналізувати динаміку об'ємів виробництва та реалізації металургійної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;
- проаналізувати причини такої динаміки;
- на основі цих причин порекомендувати заходи для виходу металургійної галузі з кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Металургійний комплекс України включає виробництво продукції із чорних та кольорових металів. Виробництво металів є дуже складним процесом, який проходить багато стадій, починаючи видобуванням сировини і закінчуючи отриманням готової продукції і сплавів.

Виробництво металів відіграє дуже значну роль у промисловості України, адже кольорові та чорні метали широко використовуються у будівництві, машинобудуванні, транспортній галузі та в багатьох інших галузях народного господарювання.

Сучасний стан металургійної галузі України характеризується відносною стабілізацією показників обсягу виробництва. Після їх зниження у 2008 – 2009 рр. на 12,3 і 26,7%, відповідно, посткризовий період характеризувався відновленням зростання на рівні 12,2% у 2010 р. і 8,9% у 2011 р. Проте за підсумками 2012 р. докризових показників виробництва за усіма основними видами металопродукції ще не досягнуто [6].

Так, виробництво готового прокату із чорних металів у період 2010-2012 рр. скадавав 17,6; 19,5 та 18,4 млн. т. відповідно. У 2013 р. він склав 17,78 млн.т. Як бачимо, після 2011 року об'єми виробництва прокату із чорного металу починають падати. Така динаміка спостерігається і у виробництві усіх інших видів металургійної продукції, що доводять і індекси виробництва металургійної продукції (табл. 1).

Таблиця 1

**Індекси металургійної продукції України
(розроблено автором на основі [8])**

Вид виробництва	Індекс продукції			
	2010	2011	2012	2013
Металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	112,2	111,0	96,4	103,1
Металургійне виробництво	111,8	109,9	95,9	94,7
Виробництво чавуну, сталі та феросплавів	110,6	107,5	97,3	94,4
Виробництво труб	115,2	125,5	91,7	99,4
Інші види первинного оброблення сталі	130,4	105,1	94,0	80,8
Виробництво кольорових металів	103,6	102,8	95,3	85,4
Виробництво готових металевих виробів	116,2	115,1	98,4	95,7

Отже, ми бачимо, що спостерігається спад металургійного виробництва у 2012 р. на 1,4% у порівнянні з 2011 р., а у 2013 р. – ще на 1,2%, порівняно із 2012 р. Значний спад у 2012 р. також відбувся у виробництві труб: на 33,8%. У у 2013 р. виробництво дещо зросло (на 7,7%). Зменшення індексів продукції також спостерігається у виробництві кольорових металів (у 2012 р. на 7,5%, а у 2013 на 9,9%) та у виробництві готових металевих виробів (у 2012 р. на 16,7%, а 2013 року на 2,7%).

У 2015 році прогнозована доля сталі в об'ємі споживання основних конструкційних матеріалів складе: Японія – 63%, Німеччина – 54%, США – 53%. Це зниження компенсується значним ростом виробництва і споживання сталі у країнах, що розвиваються [1].

Під час кризи 2008 року металургійний комплекс одним із перших відчув на собі тяжкі наслідки. Через падіння іноземних ринків виробництво металургійної продукції на українських підприємствах скоротилося майже вдвічі. Причиною такого значного спаду слугує той факт, що ця галузь української економіки орієнтована на експорт: вона поставляє майже 80% продукції за кордон [5].

В Україні можна виділити три райони чорної металургії: Приазов'я, Придніпров'я і Донбас. До Придніпровського металургійного району входять Запорізький, Криворізький, Нікопольський, Дніпропетровський і Кременчуцький металургійні вузли виробництва. До Донецького металургійного району входять Донецько-Макіївський, Алчевсько-Алмазніанський та Єнакіївський вузли, які виникли навколо родовищ залізної руди та коксівного вугілля. Крім вузлів, у Донецькому районі також виділяють Краматорський, Костянтинівський і Харцизький крупні металургійні центри. Приазовський район чорної металургії включає підприємства Маріуполя, а також Керченський залізорудний комбінат. На світовому ринку Україна представлена такими металургійними заводами і комбінатами: ВАТ «ММК ім. Ілліча», ВАТ «МК Азовсталь», ВАТ «Міттал Стіл Кривий Ріг», ВАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь», ВАТ «Алчевський металургійний комбінат» (Індустріальний союз Донбасу), ВАТ «Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського» (Індустріальний союз Донбасу), ВАТ «Єнакіївський металургійний завод» і «Метален» (Метінвест Холдинг), ВАТ «Макіївський металургійний комбінат», ВАТ «Дніпропетровський металургійний

комбінат ім. Петровського», ВАТ «Донецьксталь металургійний завод» [5].

Основними видами металургійної продукції, що реалізується, є сталь, чавун, прокат із чорних металів, труби.

За даними Всесвітньої асоціації виробників сталі, Україна у 2013 році скоротила об'єми виробництва сталі до 32,824 млн.т, що на 0,5 % менше, аніж у 2012 році. При цьому, вона займає 10 місце у списку світових виробників сталі. Країни-лідери по виробництву сталі представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Країни-лідери по виробництву сталі
(розроблено автором на основі даних [2])

№ у рейтингу	Країна-виробник	Об'єм виробництва млн.тон		Відхилення у порівнянні з попереднім періодом, %
		2012 рік	2013 рік	
1	Китай	720,57	779	+7,5
2	Японія	107,17	110,6	+3,1
3	США	88,74	87	-2
4	Індія	77,05	81,2	+5,1
5	Росія	70,44	69,4	-1,5
6	Південна Корея	68,9	66	-4,4
7	Німеччина	42,83	42,6	-0,05
8	Турція	35,88	34,7	-3,4
9	Бразилія	34,54	34,2	-1
10	Україна	32,988	32,824	-0,5

Світовим лідером був і залишається Китай, який нарощує виробництво щорічно у середньому на 7-10 %. Також нарощують виробництво Японія та Індія, а у всіх інших країн-лідерів спостерігається спад об'ємів виробництва сталі.

Згідно з даними Державної служби статистики України, по підсумкам 2013 року виробництво сталі без напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям знизилося до 16,066 млн.тон, що на 6,1% менше ніж у 2012 році. Також за цей період було виготовлено 17104 млн. тон сталевих напівфабрикатів, отриманих безперервним литтям, що на 4,4 % більше аналогічного показника 2012 року.

У 2010 році було реалізовано металургійної продукції на

200635,8 млн.грн. і це склало 18,8% від обсягу усієї реалізованої промислової продукції, у 2011 році – на 242525,9 млн.грн., але це вже склало 18,2%, у 2012 році – на 223832 млн.грн. і це склало лише 16 % від обсягу реалізованої промислової продукції. У 2013 році було реалізовано металургійної продукції на 197007,4 млн.грн., на 145948,5 млн.грн. чавуну, сталі та феросплавів, на 14862,5 млн.грн. труб, на 9732,2 млн.грн. кольорових металів, на 20543,3 млн.грн. готових металевих виробів. Обсяги реалізованої продукції поступово зменшуються, особливий спад спостерігається у 2012 році.

Через високий ступінь зносу основних фондів, застрілі технології та відсутність модернізації в Україні заводська собівартість багатьох видів металопродукції стала набагато вищою, аніж ціна такого ж, і навіть більш якісного, металу на світовому ринку. Випускаючи неконкурентоздатну продукцію, вітчизняна металургійна галузь працює собі у збиток.

Причиною цього може бути недостатня кількість інвестицій у металургійну промисловість України: у 2010 році інвестиції у металургію склали 6333,5 млн.грн. (12,1% від інвестицій у промисловість), у 2011р. – 9185,3 млн.грн. (відповідно – 10,7%), у 2012 р. – 8955,9 млн.грн. (9,4%), у 2013 році – 10669,6 млн.грн. (10,5%) [8].

Відсутність стимулювання інвестування у промисловість України для її технічного переоснащення призвела до плачевного стану основних засобів виробництва, у тому числі і у металургійній галузі (59%) [4]. Україна втратила можливості для оновлення та модернізації, які мала металургійна галузь декілька років тому під час росту попиту та цін на метал [3]. Розглянемо динаміку експорту металургійних виробів (табл. 3).

У 2012 році спостерігається значний спад експорту чорних металів (на 43,3%), міді і виробів із неї (на 18%), нікелю і виробів із нього (на 24,3%), алюмінію і виробів із нього (на 29%). У 2013 році починається невелике зростання експорту цих товарів: чорних металів (на 10,2%), міді і виробів із неї (на 5,9%), нікелю і виробів із нього (на 62,1%), свинцю і виробів із нього (на 5%). Погіршив експортну спрямованість вітчизняних металургійних підприємств той факт, що в Індії, Китаї та Туреччині останніми роками були введені в експлуатацію нові металургійні підприємства [7].

Таблиця 3

Структура та динаміка експорту металургійної галузі України
(розроблено автором на основі даних [8])

Продукція	Об'єм експорту, тис.дол.США					
	2011 рік		2012 рік		2013 рік	
	тис. дол.США	у % до 2010 р.	тис. дол.США	У % до 2011 р.	тис. дол.США	У % до 2012 р.
Недорогоцінні метали та вироби з них	22100996,8	127,6	18889845,9	85,5	17570747,8	93,0
Чорні метали	18466123,2	126,4	15340427,3	83,1	14319270,8	93,3
Вироби з чорних металів	2844349,4	142,8	2837164,0	99,7	2589817,7	91,3
Мідь і вироби з неї	254190,9	95,2	196351,2	77,2	163127,0	83,1
Нікель і вироби з нього	19000,7	100,5	14474,9	76,2	20018,2	138,3
Алюміній і вироби з нього	184653,6	107,4	144683,5	78,4	143703,0	99,3
Свинць і вироби з нього	15295,2	84,6	17048,3	111,5	19865,6	116,5
Цинк і вироби з нього	11050,2	5258,9	12909,2	116,8	6764,8	52,4
Інші недорогоцінні метали	140473,5	145,6	157044,3	111,8	128424,7	81,8

Головними країнами-споживачами українського прокату є Російська Федерація (29,0%), Туреччина (5,5%), Італія (4,4%), Польща (4,1%), Індія (3,7%), ОАЕ, Саудівська Аравія, Іран та інші країни (53,5%) [2].

Перед українською металургією наразі стоїть важливе завдання, яке полягає у плануванні диверсифікації ринків збуту. Європейський ринок і ринок країн СНД має для України стратегічне значення. Але Європейський Союз активно захищає свій ринок від постачання металопродукції з України, а Туреччина, яка є одним із найбільших імпортерів українського металу, зараз активно переходить на виробництво власної продукції [9].

Якщо у подальшій діяльності українські металургійні підприємства не зможуть підвищити конкурентоздатність своєї продукції та подолати енергетичну залежність від Росії, то Україна не зможе подолати відставання від інших країн-виробників металургійної продукції.

Висновки. Отже, для виходу металургійної галузі України з кризового стану необхідно провести ряд заходів:

1. На рівні держави:

- стимулювання базових галузей промисловості, таких машинобудування (особливо літако-, судо-, вагонобудування), житлового будівництва, ремонту автомагістралей;

- виплата субсидій та дотацій інноваційно-активним підприємствам;

- надання податкових кредитів та зменшення податкового тиску загалом на підприємства металургійної галузі;

- державне замовлення на виробництво металопродукції.

2. На рівні окремих підприємств:

- активне ведення інноваційної діяльності;

- модернізація та оновлення виробництва;

- збільшення асортименту продукції;

- проведення заходів щодо зменшення постійних та змінних витрат на одиницю продукції, що буде сприяти зменшенню загальної собівартості.

Беручи до уваги викладене, ці заходи допоможуть мінімізувати можливі збитки, збільшити адаптаційні можливості підприємства і зміцнити конкурентні позиції на внутрішньому та міжнародному ринках.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці заходів щодо виходу підприємств металургійної галузі із кризового стану та їх подальшої інтеграції на світових ринках.

Література

1. Булев И.П. Задачи реформирования горно-металлургического комплекса Украины / И.П. Булев, Н.Е.Брюховецкая // Экономика промышленности. – 2013. – № 1-2 (61-62). – С.219 – 230.

2. Дербеньова Я. В. Українська металургія: стан та напрями інтеграції / Я.В. Дербеньова// Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2013. – № 5. – С. 37 – 41.

3. Мазур В. Актуальные экономические вопросы в металлургической отрасли Украины / В. Мазур, М. Тимошенко // Экономика Украины. – 2012. – № 6. – С. 13 – 23.

4. Пріоритети інвестиційної політики у контексті модернізації

економіки України: аналітична доповідь / Національний інститут стратегічних досліджень. – К., 2013. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ynvestuc_polityka-5b7ef.pdf

5. Современное состояние металлургической отрасли Украины: международная научно-практическая конференция (от 19 июня 2012 года) / КНУ им. Т.Шевченка – К., 2012. [Электронный ресурс] – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/konfer27/515.pdf>

6. Уфімцева О. Ю. Шляхи модернізації металургійної галузі України / О.Ю.Уфімцева, С.Д. Топал // Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури. – 2013. – № 3. – С.53 – 56.

7. Чернега Д.Ф. Сучасний стан виробничих потужностей металургійної галузі України / Д.Ф. Чернега, В.М. Нецадим, П.Д. Кудь, Д.В. Іванченко // Наукові вісті НТУУ «КПІ». – 2012. – № 5. – С. 92 – 96.

8. Офіційний сайт Комітету статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Офіційний сайт Світової асоціації виробників сталі (WSA) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.worldsteel.org/>

1. Bulev Y. P. Zadachy reformirovaniya hornometallurhicheskogo kompleksa Ukrainy / Bulev Y.P., Bryukhovetskaya N. E. // Ekonomika promyshlennosti.-2013.- # 1-2 (61-62). – S.219 – 230.

2. Derben'ova Ya. V. Ukrayins'ka metalurhiya: stan ta napryamy intehratsiyi / Derben'ova Ya. V. // Problemy innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku. – 2013. - # 5. – S. 37 – 41.

3. Mazur V. Aktual'nye ekonomycheskiye voprosy v metallurhicheskoy otrasly Ukrainy / Mazur V., Tymoshenko M. // Ekonomika Ukrainy. – 2012. - # 6. – S. 13 – 23.

4. Priorytety investytsiynoyi polityky u konteksti modernizatsiyi ekonomiky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]: analitychna dopovid' / Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen'. – К., 2013. – Rezhyndostupu: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ynvestyc_polityka-5b7ef.pdf.

5. Sovremennoe sostoyaniye metallurhicheskoy otrasly Ukrainy [Elektronnyy resurs]: mezhdunarodnaya nauchno-praktycheskaya

konferentsiya (ot 19 yuunya 2012 hoda) / KNU ym. T. Shevchenka – K., 2012. – Rezhym dostupu: <http://www.sworld.com.ua/konfer27/515.pdf>

6. Ufimtseva O. Yu. Shlyakhy modernizatsiyi metalurhiynoyi haluzi Ukrayiny/ Ufimtseva O. Yu., Topal S. D.// Visnyk Prydniprovs'koyi derzhavnoyi akademiyi budivnytstva ta arkhitektury.-2013.- # 3. – S. 53-56.

7. Cherneha D. F. Suchasnyy stan vyrobnychkh potuzhnostey metalurhiynoyi haluzi Ukrayiny / Cherneha D. F., Neshchadym V. M., Kud' P. D., Ivanchenko D. V. // Naukovi visti NTUU «KPI».-2012.-# 5.-S.92-96.

8. Ofitsiyyny sayt Komitetu statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

9. Ofitsiyyny sayt Svitovoyi asotsiatsiyi vyrobnykiv stali (WSA) [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu: <http://www.worldsteel.org/>

Реценент *Онищенко С.П., д.е.н., професор кафедри системного аналізу та логістики Одеського національного морського університету*
5.06.2014

УДК 331.108

Арапова Олена, Сітор Марія

ЗАСТОСУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ЯК ЗАСОБУ ПОСТІЙНОГО ТА БЕЗПЕРЕРВНОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

У статті зображено взаємозв'язок понять «компетенція» та «компетентність». Виявлено що компетенції персоналу напрямують залежить від рівня управління і спостерігається певна закономірність: з підвищенням рівня менеджменту від нижчого до вищого збільшується кількість та різноманітність компетенцій, а також зміна їх якісного складу. Тобто компетенції зайнятих на підприємстві співробітників можна розмежувати на компетенції вищого, середнього та нижчого рівня управління, а також компетенції робітників, де більше значення мають їх професійну спрямованість. Охарактеризовано переваги та недоліки застосування компетенцій у роботі з персоналом. Виявлено тенденцію до обsolesенції, тобто застарівання знань та сформовано найважливіший шлях перешкоджання цьому явищу за допомогою передбачення «компетенцій майбутнього» та постійного та безперервного навчання